

Betlémská II: Vzdělávání a věda nemohou být zdrojem škrtů!

12.9.2023 - Marcela Uhlíková | Univerzita Karlova

Akci označovanou jako Betlémská kaple II, svolanou na úterý 12. září do prostor auly UMPRUM v Mikulandské ulici, zorganizovaly: Česká konference rektorů, Rada vysokých škol, Akademie věd ČR, Vysokoškolský odborový svaz, Českomoravský odborový svaz pracovníků školství, Odborový svaz pracovníků vědy a výzkumu, Svazu průmyslu a dopravy ČR a Unie školských asociací ČR - CZESHA. Zhruba dvěma stovkám v aule přítomných - převážně vysokoškolských zaměstnanců, akademiků a pracovníků ve školství - se dostalo též nástinu řešení z úst zástupců vlády: ministryně pro vědu, výzkum a inovace a ministra školství.

Špalírem zhruba tří desítek nespokojených mladých vědců - vyzbrojených transparenty s hesly vystihujícími neblahou finanční situaci ve vysokém školství - prošel každý z účastníků shromáždění věnovaného financování českého školství a vědy:

„Excelentní věda za ostudné mzdy“, „Vláda profesorů hubí školy“, „Myslím, tedy jsem... a nemám na nájem...“ či „Doktorand neuživí kočku, docent rodinu“, „Stejně je méně“ - byla hesla z transparentů, která dokreslovala celkovou atmosféru shromáždění, jehož cílem bylo současnou vládní garnituru upozornit, že vzdělání a věda nemohou být zdrojem škrtů.

Na čem se v Mikulandské shodli naprosto všichni je, že se Česká republika nachází ve složité situaci, zdaleka nejen ekonomické a společenské. Zcela neplánovaně se dokonce na úvod akce rozezvučel alarm. Poté už byl prostor pro více než desítku vystoupení, naplněných argumenty v podobě čísel a grafů. Zazněla proto, aby upozornila, že vzdělávací činnost na vysokých školách je v mezinárodním kontextu významně podfinancovaná. A že podpora vědy, výzkumu, inovací a kvalitního vzdělávání má obrovský potenciál pro rozvoj celého státu.

Znalostní ekonomika společný cíl

„Společnost, která chce budovat znalostní ekonomiku, se neobejde bez kvalitního vzdělávání. Pro mě jako rektorku Univerzity Karlovy a předsedkyni České konference rektorů je velmi důležité, aby zde zaznělo, že české vysoké školy a celá akademická obec jsou připraveny podílet se na zvládnutí výzev, které před celou naší společností stojí,“ řekla hned na začátku Milena Králíčková. A dodala: „V našich studentkách a studentech vidím ohromný potenciál. Mým úkolem je bojovat o to, aby české vysoké školy byly konkurenceschopné v mezinárodním srovnání. Aby naši absolventi byli přínosem pro Českou republiku i Evropskou unii a aby mohlo být dále rozvíjeno jejich poslání. Jedině tak jsme schopni úspěšně čelit všem stávajícím a budoucím krizím. Znalostní ekonomika, vycházející z kvalitního vzdělávání a konkurenceschopných vysokých škol, na kterých je konkurenceschopná mzda, by měly být naším společným cílem.“

Jak dále uvedla, zvýšení podílu institucionálního financování by pomohlo efektivnímu řízení vysokých škol: „Nečekáme s napřaženou rukou, nikdo z nás neříká jen pojďte nám přispívat. Nabízíme posílení kapacit a nastavení podmínek pro hladké zvládnutí nárůstu studentů, kteří v důsledku demografického vývoje za tři čtyři roky nastane a čelit společně výzvám, které nás čekají.“

Za námi jen Maďarsko a Lotyšsko

Deklarovat jednotu v oblasti školství, a tudíž představit vývoj společných problémů v oblasti financování od roku 2009 po současnost názorně prezentoval Milan Pospíšil, předseda Rady vysokých škol. „Z údajů je patrné, že veřejné výdaje pro vysoké školy a vzdělávání v posledních letech stagnují, přitom kapitola státního rozpočtu pro ministerstvo školství výrazně roste. Je co zlepšovat. Dělení financování je složité a je jasné, že z chybějících finančních prostředků plyne napětí jak mezi vysokými školami, tak jednotlivými fakultami,“ konstatoval mimo jiné předseda Pospíšil. Jak dále uvedl, většina evropských zemí je ochotna vynaložit na financování vysokých škol větší objem prostředků, než je tomu u nás: „Před námi jsou jak pobaltské země, tak třeba Slovensko či Polsko a za námi je už jen Maďarsko a Lotyšsko.“

Institucionální financování nestačí

„Pro budoucí prosperitu naší země, která nemá příliš mnoho nerostných zdrojů, je jedinou možností investice do vzdělávání a vědy,“ připomněla všem přítomným Eva Zažímalová, předsedkyně AV ČR. Financování vzdělávání a vědy je – jak podle předsedkyně Zažímalové, tak všech zainteresovaných velmi neefektivní. „Navíc experimentální obory jsou bez grantů nemožné, protože institucionální financování stačí na zaplacení režii, nájemných a platy nejzákladnějších pracovníků,“ upřesnila předsedkyně Zažímalová. A dále apelovala: „Věda je kosmopolitní. Je třeba si uvědomit, že o vědecké pracovníky soutěžíme na úrovni celého světa, ne na úrovni České republiky. Že nejsme platově konkurence schopní, víme. Proto je smutné, že velmi kvalitně vychováváme kvalitní mladé vědce, kteří pak odcházejí do zahraničí.“ Současně přiznala, že si všichni uvědomují složitost současné situace a je vděčná za všechny mírně optimistické signály, které od vlády přicházejí.

Je nejvyšší čas

Na provázanost systému financování vysokých a regionálních škol se ve svém vystoupení zaměřil Jiří Zajíček, předseda CZESCHA. „Pokud chceme získat kvalitní učitele, případně odborníky z praxe, je nutné zajistit jim rozumné financování. Chápu, že nedokážu zaplatit učitele informatiky, abych jej přetáhl z banky nebo jiného korporátního prostředí. Ale potřebuju mít takové podmínky, abych je dokázal důstojně ohodnotit a on nemusel mít další vedlejší zaměstnání. A nepedagogičtí pracovníci? Zkuste pro školu v centru Prahy sehnat školníka, téměř nemožný úkol,“ uvedl jedny z příkladů předseda Zajíček. I proto si přeje, aby rozpočet pro příští kalendářní rok nebyl na úrovni toho letošního, natož ještě nižší. „Je nejvyšší čas na změnu. Věřím, že vláda udělá maximum pro splnění všeho, k čemu se zavázala. Proto podporujeme ministra Beka, aby byl silný a dál vyjednával,“ uzavřel své vystoupení Jiří Zajíček.

Kvalifikované rozhodnutí

Situace na vysokých školách se – ač to nemusí být na první dobrou zřejmé – promítá i do podmínek zaměstnavatelů v oblasti průmyslu a dopravy. „Nikomu nemusím připomínat, že v naší zemi probíhají geopolitické a technologické změny i proměna fungování společnosti. Pokud my, podnikatelé, chceme být úspěšní, musíme umět na všechny změny reagovat. A kdo nám v tom pomůže? Samozřejmě vysoké školy, náš přirozený a nejdůležitější partner,“ zmínila Milena Jabůrková, viceprezidentka Svazu průmyslu a dopravy ČR. A zároveň vyjádřila důvěru ve vysoce kvalifikované prohlášení vlády: „Snad splní, co slibuje. Vždyť co je strategičtější investicí než investice do školství, vysokého školství, vědy a výzkumu?“

Priorita vzdělávání

Vzájemná podpora a vnímání vzdělávacího systému jako jeden celek, který nechce být financemi rozdělován, bylo ústředním motivem i ve vystoupení Františka Dobšíka, předsedy Českomoravského odborového svazu pracovníků ve školství. „Na jedné straně jsou velkorysé sliby vlády o nárůstu

platů, na straně druhé je realita v podobě rozpočtu na školství pro rok 2024. Podle ní by mělo dojít ke snížení o více než deset miliard. Pro vás je to číslo, pro nás potenciální osudy lidí, kterých se škrtý dotknou,“ zamyslel se předseda Dobšík. A pokračoval: „To dostanou výpovědi pro nadbytečnost? Jaká jsou možná řešení? Pro mě a mé kolegy je jediná odpověď: Problém je rozpočet školství pro rok 2024, který vnímáme jako naprosto rozporný k vládnímu prohlášení.“ Ústy Františka Dobšíka odbory pracovníků ve školství preferují jednání s vládou v rámci pravidel sociálního dialogu, ovšem s přihlédnutím na jejich názory a požadavky: „Není naším zájmem jít cestou konfrontací, ale to platí, když i druhá strana bude naslouchat a hledat řešení, aby předešla sociálnímu neklidu. Věřím, že ekonomicko-ideologické předpojatosti ne zvítězí nad prioritou vzdělávání,“ uzavřel Dobšík.

„Je velmi složité ustát situaci, kdy reálné mzdy klesají a inflace je vysoká. Kvalitní zaměstnanci – které jsme něco naučili a jsme rádi, že je máme – velmi často odcházejí za lepším platem. Beru to jako velkou prohru. Vždyť dokonce hrozí, že některé programy budou uzavřeny, protože je nebude mít kdo učit,“ řekl za zaměstnance na vysokých školách Petr Baierl, předseda Vysokoškolského odborového svazu. Proto je pro zaměstnance na vysokých školách stagnující rozpočet považován za velice špatný.

Své dva odborové kolegy doplnil ve svém vystoupení i Jan Kober, předseda Odborového svazu pracovníků vědy a výzkumu: „Žádáme od našich pracovníků výkony srovnatelné s vědci a výzkumníky ze zahraničí, kteří ale – na rozdíl od nás – dokáží své zaměstnance dostatečně finančně a sociálně zajistit. Nemělo by být luxusem, moci si založit rodinu a pořídit si vlastní bydlení. Bohužel, současný vývoj reálných mezd nás strhává kamsi zpět a dostáváme se do nebezpečných kleští, které mají ničivé důsledky,“ upozornil na širší kontext problému spojeného s podfinancováním vědy předseda Kobera.

Financování z pohledu ministrů

O komentáře a nastínění širší perspektivy vládního rozhodování ve věci financování školství se s přítomnými podělila ministryně Helena Langšádlová a ministr Mikuláš Bek.

„Stát se opravdu zavázal o zvýšení institucionální podpory a současně zástupci vysokých škol na sebe vzaly určité závazky. Sami posuďte, jsou-li plněny,“ vyzvala přítomné ministryně pro vědu, výzkum a inovace Langšádlová. Současně uvedla: „V České republice existuje sto devadesát výzkumných organizací a veřejné výzkumné instituce jsou jen jejich segmentem. Všichni musí dodržovat pravidla, která jsou pro bádání všem společná.“

„Budme schopni pohlédnout na kontext, ve kterém se letošní debata o školství odehrává; dohánějí nás staré dluhy a nedůslednosti,“ vyzval ministr Bek. Jak dále uvedl, v našem systému máme extrémní míru autonomie vysokých škol v oblasti nakládání s rozpočtem a v personální politice: „Přísluší každé univerzitě, aby nastavila své platové tabulky a rozdělila prostředky, které – a s tím souhlasím – tečou příliš mnoha kanály a složitě.“ komentoval ministr školství Bek. Podle něj je zcela jasné, že cesta k lepšímu financování na vysokých školách a univerzitách nevede přes garantování platu, mají-li extrémní autonomii: „Jsem připravený k debatě o nastavení systému financování, který je dlouhodobě zamrzlý,“ řekl dále Bek. A konstatoval: „Pokud k řešení problému na jednotlivých univerzitách a fakultách povoláme stát, pak si budme jisti, že si stát bude chtít řídit náklady: bude diktovat, kolik chce profesorů, docentů, odborných asistentů. A to by rozhodně nebylo dobře.“ Bek věří, že na základě debat s Českou konferencí rektorů a Radou vysokých škol, se vládě už v příštím roce podaří univerzity motivovat ke sblížování platových rozdílů: „Cesta vede přes větší efektivitu institucí, jistou míru solidarity a samozřejmě navýšení financování ze strany státu. Zatím jsme v recesi, jakmile dojde k růstu, pak bude prostor k navýšení státního rozpočtu.“

- Společné prohlášení, které bylo dne 12. září předneseno zástupci reprezentace vysokých škol, odborů a profesních asociací, jež vyjádřili svoji nespokojenost se stavem financování českého školství a vědy.

Akci označovanou jako *Betlémská kaple II*, svolanou na úterý 12. září do prostor auly UMPRUM v Mikulandské ulici, zorganizovaly: Česká konference rektorů, Rada vysokých škol, Akademie věd ČR, Vysokoškolský odborový svaz, Českomoravský odborový svaz pracovníků školství, Odborový svaz pracovníků vědy a výzkumu, Svazu průmyslu a dopravy ČR a Unie školských asociací ČR – CZESHA. Zhruba dvěma stovkám v aule přítomných – převážně vysokoškolských zaměstnanců, akademiků a pracovníků ve školství – se dostalo též nástinu řešení z úst zástupců vlády: ministryně pro vědu, výzkum a inovace a ministra školství.

Špalírem zhruba tří desítek nespokojených mladých vědců – vyzbrojených transparenty s hesly vystihujícími neblahou finanční situací ve vysokém školství – prošel každý z účastníků shromáždění věnovaného financování českého školství a vědy:

„Excelentní věda za ostudné mzdy“, „Vláda profesorů hubí školy“, „Myslím, tedy jsem... a nemám na nájem...“ či „Doktorand neuživí kočku, docent rodinu“, „Stejně je méně“ – byla hesla z transparentů, která dokreslovala celkovou atmosféru shromáždění, jehož cílem bylo současnou vládní garnituru upozornit, že vzdělání a věda nemohou být zdrojem škrtů.

Na čem se v Mikulandské shodli naprosto všichni je, že se Česká republika nachází ve složité situaci, zdaleka nejen ekonomické a společenské. Zcela neplánovaně se dokonce na úvod akce rozezvučel alarm. Poté už byl prostor pro více než desítku vystoupení, naplněných argumenty v podobě čísel a grafů. Zazněla proto, aby upozornila, že vzdělávací činnost na vysokých školách je v mezinárodním kontextu významně podfinancovaná. A že podpora vědy, výzkumu, inovací a kvalitního vzdělávání má obrovský potenciál pro rozvoj celého státu.

Znalostní ekonomika společný cíl

„Společnost, která chce budovat znalostní ekonomiku, se neobejde bez kvalitního vzdělávání. Pro mě jako rektorku Univerzity Karlovy a předsedkyni České konference rektorů je velmi důležité, aby zde zaznělo, že české vysoké školy a celá akademická obec jsou připraveny podílet se na zvládnutí výzev, které před celou naší společností stojí,“ řekla hned na začátku Milena Králíčková. A dodala: „V našich studentkách a studentech vidím ohromný potenciál. Mým úkolem je bojovat o to, aby české vysoké školy byly konkurenceschopné v mezinárodním srovnání. Aby naši absolventi byli přínosem pro Českou republiku i Evropskou unii a aby mohlo být dále rozvíjeno jejich poslání. Jedině tak jsme schopni úspěšně čelit všem stávajícím a budoucím krizím. Znalostní ekonomika, vycházející z kvalitního vzdělávání a konkurenceschopných vysokých škol, na kterých je konkurenceschopná mzda, by měly být naším společným cílem.“

Jak dále uvedla, zvýšení podílu institucionálního financování by pomohlo efektivnímu řízení vysokých škol: „Nečekáme s napřaženou rukou, nikdo z nás neříká jen pojďte nám přispívat. Nabízíme posílení kapacit a nastavení podmínek pro hladké zvládnutí nárůstu studentů, kteří v důsledku demografického vývoje za tři čtyři roky nastane a čelit společně výzvám, které nás čekají.“

Za námi jen Maďarsko a Lotyšsko

Deklarovat jednotu v oblasti školství, a tudíž představit vývoj společných problémů v oblasti financování od roku 2009 po současnost názorně prezentoval Milan Pospíšil, předseda Rady vysokých škol. „Z údajů je patrné, že veřejné výdaje pro vysoké školy a vzdělávání v posledních letech stagnují, přitom kapitola státního rozpočtu pro ministerstvo školství výrazně roste. Je co

zlepšovat. Dělení financování je složité a je jasné, že z chybějících finančních prostředků plyne napětí jak mezi vysokými školami, tak jednotlivými fakultami," konstatoval mimo jiné předseda Pospíšil. Jak dále uvedl, většina evropských zemí je ochotna vynaložit na financování vysokých škol větší objem prostředků, než je tomu u nás: „Před námi jsou jak pobaltské země, tak třeba Slovensko či Polsko a za námi je už jen Maďarsko a Lotyšsko.“

Prezentace s daty o vývoji financování vysokého školství, vědy a výzkumu

Institucionální financování nestačí

„Pro budoucí prosperitu naší země, která nemá příliš mnoho nerostných zdrojů, je jedinou možností investice do vzdělávání a vědy," připomněla všem přítomným Eva Zažímalová, předsedkyně AV ČR. Financování vzdělávání a vědy je – jak podle předsedkyně Zažímalové, tak všech zainteresovaných velmi neefektivní. „Navíc experimentální obory jsou bez grantů nemožné, protože institucionální financování stačí na zaplacení režii, nájemných a platy nejzákladnějších pracovníků," upřesnila předsedkyně Zažímalová. A dále apelovala: „Věda je kosmopolitní. Je třeba si uvědomit, že o vědecké pracovníky soutěžíme na úrovni celého světa, ne na úrovni České republiky. Že nejsme platově konkurence schopní, víme. Proto je smutné, že velmi kvalitně vychováváme kvalitní mladé vědce, kteří pak odcházejí do zahraničí." Současně přiznala, že si všichni uvědomují složitost současné situace a je vděčná za všechny mírně optimistické signály, které od vlády přicházejí.

Je nejvyšší čas

Na provázanost systému financování vysokých a regionálních škol se ve svém vystoupení zaměřil Jiří Zajíček, předseda CZESCHA. „Pokud chceme získat kvalitní učitele, případně odborníky z praxe, je nutné zajistit jim rozumné financování. Chápu, že nedokážu zaplatit učitele informatiky, abych jej přetáhl z banky nebo jiného korporátního prostředí. Ale potřebuju mít takové podmínky, abych je dokázal důstojně ohodnotit a on nemusel mít další vedlejší zaměstnání. A nepedagogičtí pracovníci? Zkuste pro školu v centru Prahy sehnat školníka, téměř nemožný úkol," uvedl jedny z příkladů předseda Zajíček. I proto si přeje, aby rozpočet pro příští kalendářní rok nebyl na úrovni toho letošního, natož ještě nižší. „Je nejvyšší čas na změnu. Věřím, že vláda udělá maximum pro splnění všeho, k čemu se zavázala. Proto podporujeme ministra Beka, aby byl silný a dál vyjednával," uzavřel své vystoupení Jiří Zajíček.

Kvalifikované rozhodnutí

Situace na vysokých školách se – ač to nemusí být na první dobrou zřejmé – promítá i do podmínek zaměstnavatelů v oblasti průmyslu a dopravy. „Nikomus nemusím připomínat, že v naší zemi probíhají geopolitické a technologické změny i proměna fungování společnosti. Pokud my, podnikatelé, chceme být úspěšní, musíme umět na všechny změny reagovat. A kdo nám v tom pomůže? Samozřejmě vysoké školy, náš přirozený a nejdůležitější partner," zmínila Milena Jabůrková, viceprezidentka Svazu průmyslu a dopravy ČR. A zároveň vyjádřila důvěru ve vysoce kvalifikované prohlášení vlády: „Snad splní, co slibuje. Vždyť co je strategičtější investicí než investice do školství, vysokého školství, vědy a výzkumu?"

Priorita vzdělávání

Vzájemná podpora a vnímání vzdělávacího systému jako jeden celek, který nechce být financemi rozdělován, bylo ústředním motivem i ve vystoupení Františka Dobšíka, předsedy Českomoravského odborového svazu pracovníků ve školství. „Na jedné straně jsou velkorysé sliby vlády o nárůstu platů, na straně druhé je realita v podobě rozpočtu na školství pro rok 2024. Podle ní by mělo dojít ke snížení o více než deset miliard. Pro vás je to číslo, pro nás potenciální osudy lidí, kterých se škrtí

dotknou.,“ zamyslel se předseda Dobšík. A pokračoval: „To dostanou výpovědi pro nadbytečnost? Jaká jsou možná řešení? Pro mě a mé kolegy je jediná odpověď: Problém je rozpočet školství pro rok 2024, který vnímáme jako naprosto rozporný k vládnímu prohlášení.“ Ústy Františka Dobšíka odbory pracovníků ve školství preferují jednání s vládou v rámci pravidel sociálního dialogu, ovšem s přihlédnutím na jejich názory a požadavky: „Není naším zájmem jít cestou konfrontací, ale to platí, když i druhá strana bude naslouchat a hledat řešení, aby předešla sociálnímu neklidu. Věřím, že ekonomicko-ideologické předpojatosti nezvítězí nad prioritou vzdělávání,“ uzavřel Dobšík.

„Je velmi složité ustát situaci, kdy reálné mzdy klesají a inflace je vysoká. Kvalitní zaměstnanci – které jsme něco naučili a jsme rádi, že je máme – velmi často odcházejí za lepším platem. Beru to jako velkou prohru. Vždyť dokonce hrozí, že některé programy budou uzavřeny, protože je nebude mít kdo učit,“ řekl za zaměstnance na vysokých školách Petr Baierl, předseda Vysokoškolského odborového svazu. Proto je pro zaměstnance na vysokých školách stagnující rozpočet považován za velice špatný.

Své dva odborové kolegy doplnil ve svém vystoupení i Jan Kober, předseda Odborového svazu pracovníků vědy a výzkumu: „Žádáme od našich pracovníků výkony srovnatelné s vědci a výzkumníky ze zahraničí, kteří ale – na rozdíl od nás – dokáží své zaměstnance dostatečně finančně a sociálně zajistit. Nemělo by být luxusem, moci si založit rodinu a pořídit si vlastní bydlení. Bohužel, současný vývoj reálných mezd nás strhává kamsi zpět a dostáváme se do nebezpečných kleští, které mají ničivé důsledky,“ upozornil na širší kontext problému spojeného s podfinancováním vědy předseda Kobera.

Financování z pohledu ministrů

O komentáře a nastínění širší perspektivy vládního rozhodování ve věci financování školství se s přítomnými podělila ministryně Helena Langšádlová a ministr Mikuláš Bek.

„Stát se opravdu zavázal o zvýšení institucionální podpory a současně zástupci vysokých škol na sebe vzaly určité závazky. Sami posuďte, jsou-li plněny,“ vyzvala přítomné ministryně pro vědu, výzkum a inovace Langšádlová. Současně uvedla: „V České republice existuje sto devadesát výzkumných organizací a veřejné výzkumné instituce jsou jen jejich segmentem. Všichni musí dodržovat pravidla, která jsou pro bádání všem společná.“

„Budme schopni pohlédnout na kontext, ve kterém se letošní debata o školství odehrává; dohánějí nás staré dluhy a nedůslednosti,“ vyzval ministr Bek. Jak dále uvedl, v našem systému máme extrémní míru autonomie vysokých škol v oblasti nakládání s rozpočtem a v personální politice: „Přísluší každé univerzitě, aby nastavila své platové tabulky a rozdělila prostředky, které – a s tím souhlasím – tečou příliš mnoha kanály a složitě.“ komentoval ministr školství Bek. Podle něj je zcela jasné, že cesta k lepšímu financování na vysokých školách a univerzitách nevede přes garantování platu, mají-li extrémní autonomii: „Jsem připravený k debatě o nastavení systému financování, který je dlouhodobě zamrzlý,“ řekl dále Bek. A konstatoval: „Pokud k řešení problému na jednotlivých univerzitách a fakultách povoláme stát, pak si budme jisti, že si stát bude chtít řídit náklady: bude diktovat, kolik chce profesorů, docentů, odborných asistentů. A to by rozhodně nebylo dobře.“ Bek věří, že na základě debat s Českou konferencí rektorů a Radou vysokých škol, se vládě už v příštím roce podaří univerzity motivovat ke sbližování platových rozdílů: „Cesta vede přes větší efektivitu institucí, jistou míru solidarity a samozřejmě navýšení financování ze strany státu. Zatím jsme v recesi, jakmile dojde k růstu, pak bude prostor k navýšení státního rozpočtu.“

Společné prohlášení, které bylo dne 12. září předneseno zástupci reprezentace vysokých škol, odborů a profesních asociací, jež vyjádřili svoji nespokojenost se stavem financování českého školství a vědy.

<https://cuni.cz/UK-6311.html?locale=cz&news=19606>